

5. Панкевич О. З. Соціальна держава та права людини «другого покоління» (загальнотеоретичне дослідження). Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України / Редкол.: Г. М. Рабінович (голов. ред.) та ін. Серія 1. Дослідження та реферати. Випуск 11. Львів: «Астрон», 2006. 176 с.

6. Прилипка С.М. Предмет права соціального забезпечення [Автореферат]: Предмет права соціального забезпечення : автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.05 / Прилипка Сергій Миколайович; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2007. – 47 с.

7. Тацій В. Я. Проблеми імплементації норм міжнародного права в національні процесуальні процедури (До 50 – річчя Конвенції про захист прав людини і основних свобод) / В. Я. Тацій, Ю. М. Грошевий // Вісн. Акад. правов. наук України. 1999р. №4(19). – Х. : Право, 2000. – С. 3–10.

8. Федорова А. Л. Зобов'язання України за Європейською соціальною хартією (переглянутою): юридичні наслідки в разі невиконання. Наукові записки. 2015. Том 168. С. 77-81.

9. Україна та Європейська соціальна хартія. Підписання, ратифікація й ухвалені положення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://rm.coe.int/16805ac112>.

10. Європейська соціальна хартія (переглянута) : Хартія Ради Європи від 03.05.1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

11. Тренінгова програма для суддів: Європейська соціальна хартія та практика Європейського комітету з соціальних прав [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.academia.edu/59903004>.

УДК 35.072.2:346.9

DOI: 10.32751/2617-5967-2022-04-18

Світличний В. А.

аспірант Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

В статті досліджується проблематика визначення державного контролю у сфері господарських відносин як правової категорії. Висвітлюються сучасні підходи щодо інтерпретації поняття «державний контроль» та визначення коло його сутнісний ознак у науковому просторі. На основі аналізу чинного законодавства та юридичної літератури галузевого спрямування пропонується авторська дефініція державного контролю у сфері господарських відносин.

Ключові слова: державний контроль, державне управління, господарські відносини, господарська діяльність, сфера господарювання.

The article examines the problems of defining state control in the sphere of economic relations as a legal category. Modern approaches to the interpretation of the concept of "state control" and the definition of its essence of new features in the scientific space are highlighted. Based on the analysis of the current legislation and legal literature of the industry direction, the author's definition of state control in the field of economic relations is proposed.

Keywords: state control, public administration, economic relations, economic activity, sphere of management.

Постановка проблеми. Тенденція останніх десятиліть соціально-економічного розвитку Українського суспільства і держави до побудови конкурентної ринкової економіки на лад західноєвропейського зразка, що супроводжувалась значним розширенням прав господарюючих суб'єктів, виникненням різних організаційно-правових форм підприємництва та трансформацією моделі взаємовідносин владно-розпорядчих органів державної влади із господарським сектором у напрямку мінімізації втручання держави в діяльність підприємництва та ін., призвела до суттєвих змін в механізмі державного управління господарською цариною. Однак реформаційні процеси досі не завершені. Динамічні за своєю природою суспільні відносини господарювання завжди вимагали, вимагають і будуть вимагати оновлення управлінського інструментарію їх забезпечення. Особливо зазначена теза актуалізується сьогодні, у період тектонічних соціальних, політичних та економічних потрясінь, що переживає українське суспільство. Багато в чому, саме від своєчасності і повноти усвідомлення існуючих викликів в державному управлінні та адаптації державо-управлінського механізму до реалій швидкозмінюваних господарських відносин, залежить економічний добробут країни, а отже і якість життя як окремого українця, так і майбутніх поколінь.

Нагадаємо, забезпечення ефективного управління будь-якої суспільно значимої царини суспільних відносин в сучасному державно-організованому суспільстві складно уявити без використання механізмів державного контролю. Не буде перебільшенням стверджувати, що функція контролю виступає як невід'ємний елемент властивий соціальному управлінню як явищу взагалі, а сам по собі управлінський процес без здійснення перевірки фактичного виконання встановлених вимог із подальшою реакцією керуючого за результатами перевірки є ілюзорним, позбавленим реального значення. Тому, переконані, що проблема дослідження державного контролю у сфері господарських відносин має неабияку нагальну потребу.

Будь яке ґрунтовне дослідження повинно ґрунтуватись на чіткості визначення категоріального апарату. Не є виключенням і проблематика державного контролю у сфері господарських відносин, дискусія про природу, сутнісні ознаки та особливості якого досі залишається відкритою на теренах юридичної науки.

Виклад основного матеріалу. Плюралізм підходів до визначення контролю як категорії ми спостерігаємо навіть на рівні етимологічного визначення. Традиційно «контроль» пов'язують із французьким «controle», що означає перевірку або спостереження з метою перевірки. Французьке «controle», своєю чергою, утворилося від латинського «contra», що означає протидію і «role» - міра впливу, значення, ступінь участі в чомусь [1, с. 18]. В той же час, А.О. Замченко й ряд інших дослідників наголошують, що англійське «контроль» охоплює зміст трьох категорій: перевіряти, контролювати; вимагати звіту, звітування; стримувати, скеровувати вільні дії, тим самим пов'язуючи контроль не лише з «перевіркою», а й «управлінням» [2, с.80].

Варто наголосити, по сьогоднішній день у підходах до визначення об'єму (кордонів) змісту державного контролю в науковому просторі не має однаковості. Так, в деяких наукових працях зустрічаються міркування навіть про ототожнення термінів «влада» і «контроль» [Див. 3]. Як справедливо стверджує А.О. Мухатаєв, в цьому є логіка, адже контролювати може тільки той, хто має над підконтрольним владу. В іншому разі контролююча структура не зможе примусити підконтрольну виправити ситуацію, поновити стан законності [4, с. 18]. Однак вчений не вважає терміни «управління» і «влада» рівнозначними «контролю», загострюючи увагу, що часто контроль має звичайну аналітично-інформаційну функцію (де виправлення ситуації покладено не на саму контролюючу структуру, а на інші повноважні органи, наприклад правоохоронні). В той же час, не слід пов'язувати контроль і з виключно «викривальною» функцією, а контролюючі органи – з репресивними, нехтуючи тим, що метою контролю є не тільки та не стільки викриття недоліків, скільки виправлення помилок у роботі підконтрольної структури,

поновлення законності та дисципліни (в даному випадку мова йде про надання допомоги підконтрольній структурі в наведенні порядку на об'єкті) [4, с. 18].

Доволі популярним у науковому просторі є інтерпретація контролю як відокремленої, автономної форми управлінської діяльності. Окремі автори стверджують, що будь-яка управлінська функція, у тому числі і функція контролю, реалізується на практиці в особливій організаційно-правовій формі, специфічними методами, засобами здійснення і показує, як відбувається вплив [5, с. 113-115]. З цією тезою складно сперечатись. Вже згадане нами вище спостереження, часто протікає поза правовідносинами, засноване лише на владному повноваженні контролера або в силу самого факту його здійснення, його здатності до сприйняття реальності. Однак, якщо спостереження призводить до виявлення порушення чи іншого відхилення, то виражений у визначеній формі результат спостереження здобуває значення юридичного факту чи складу, що призводить до виникнення правовідносин із застосування права і порушення відповідної правової форми державної діяльності [6, с. 19]. Так, розглядаючи контроль як одну з форм управлінського циклу В.О. Баганець визначає його як систему спостережень, зіставлення, перевірки та аналізу функціонування керованого об'єкта з метою оцінки обґрунтованості та ефективності прийнятих і тих, що розроблюються, управлінських рішень, виявлення ступеня їх реалізації, наявності відхилень фактичних результатів від заданих параметрів і нормативних приписів, а також прийняття рішень щодо ліквідації цих відхилень. Основна мета контролю, за поглядом науковця, полягає в тому, щоб об'єктивно вивчити фактичний стан справ на об'єкті, що перевірявся і виявити або попередити негативні фактори, які впливають на виконання управлінських рішень [7].

Подібні міркування висловлюють й інші фахівці. Зокрема, О.Ф. Андрійко наголошує, що контроль не існує в ізольованому вигляді, як не має бути контролю заради контролю. Контроль здійснюється в певній галузі управління з її особливостями та конкретним змістом, а тому у певному обсязі та формі. Він спрямований на конкретний результат і шляхи досягнення цього результату, а також на усунення суб'єктивних та врахування об'єктивних перешкод у здійсненні управлінської діяльності. [8, с.221-222].

В науковому співтоваристві існує чимало прихильників позиції щодо необхідності сприйняття контролю як завершального етапу управлінської діяльності, що дозволяє зіставити досягнуті результати із запланованими і прийняти в разі необхідності коригувальні заходи (Див. напр. [9, с.23]).

Ряд дослідників проблематики державного контролю справедливо акцентує увагу на значній багатогранності контролю як явища, через що пропонує розглядати його одночасно як в широкому, так і вузькому розумінні. Зокрема, відомий адміністративіст В.Б. Авер'янов пропонує розуміти державний контроль у широкому розумінні – як сукупність політичних, економічних та ідеологічних процесів і методів, яким належить забезпечити стабільність суспільства та державного ладу, дотримання соціального порядку, вплив на масову та індивідуальну свідомість, тобто соціальний контроль. У вузькому — як перевірка підконтрольних об'єктів [10, с. 238].

Як бачимо, сучасні наукові підходи до визначення державного контролю значно різняться між собою. Погодимось із В.Б. Авер'яновим, який акцентував увагу: «залежно від того, на якому рівні та стосовно чого він розглядається, контроль може бути схарактеризований як гарантія, спосіб забезпечення дисципліни та законності, принцип, вид діяльності, управлінська функція, умова ефективної діяльності тощо» [10, с. 238]. Дійсно, «всеохоплюючий» характер державного контролю постійно фігурує в процесі управлінської діяльності. Фактично, в залежності від призми, яку обирає той або інший дослідник для висвітлення якісних особливостей державного контролю або конкретного прояву контролюючої діяльності державного апарату, змістовний акцент запропонованої дефініції державного контролю, як кульмінаційний висновок наукового пошуку, буде варіюватися від особливостей державного контролю закладених самим акцентом вченого

(призмой). А враховуючи багатогранність контролю як явища, охопити усі можливі його атрибути на рівні дефініції, за нашим переконанням, взагалі не передбачається можливим.

Так, наприклад, ми з впевненістю можемо стверджувати, що державний контроль є, поміж іншого, специфічним засобом перевірки в механізмі державного примусу. Раціональність даної тези підтверджується тим, що, як вже було зазначено раніше, контролювати можливо лише підконтрольного, а у разі коли мова йде про контроль державний, він завжди забезпечується примусовою силою державного апарату. Навіть коли до примусових заходів не доходить, сама можливість контролюючого суб'єкту застосувати примусові заходи до підконтрольного прямо (самостійно) або опосередковано (із залучення правоохоронних або інших компетентних органів), згідно загальної теорії права також є нічим інакшим як застосуванням примусу. Крім того, якщо є законодавчо передбачене право органу владних повноважень на здійснення перевірки або спостереження з метою перевірки, яка за характером є контролем, то завжди є і обов'язок підконтрольного відреагувати (наприклад, надати доступ до інформації) на законну вимогу контролюючого суб'єкту.

Проілюстрований вище підхід щодо розкриття особливостей державного контролю через призму застосування державою одного із засобів стимулювання, хоча має місце бути, однак зовсім не відповідає на всі запитання про сутність і особливості категорії «державний контроль», розкриваючи лише одну (або декілька) з його аспектів. А тому, за нашим переконанням, визначення державного контролю на рівні правової категорії, повинно бути якомога вузьким, тобто змістовно охоплювати виключно необхідний мінімум ознак для визнання діяльності державним контролем.

В цьому аспекті найбільш вдалим вважаємо визначення запропоноване В.М. Гаращуком, який розглядаючи контроль як особливу функцію державного управління, приходять до висновку що контроль – це перевірка, а також спостереження з метою перевірки для протидії чомусь небажаному, виявлення, відвернення та припинення протиправної поведінки з боку кого-небудь [11, с. 32–33]. Погодимось із вченим, саме перевірка і спостереження з метою перевірки є первинним і невід'ємним атрибутом будь якої контрольної діяльності держави. Також стержневим атрибутом є ціль контролю, на якій справедливо робить акцент вчений. Якщо перевірка, а також спостереження з метою перевірки має іншу мету, скажімо, обмежується лише збором інформації (статистичних даних), то така діяльність вже не буде охоплюватись категорією «державний контроль».

Більш детально, природа державного контролю у юридичній науці розкривається за допомогою виділення і розкриття його сутнісних ознак. В. Б. Авер'янов серед ознак контролю виділяє: 1) специфічний суб'єктний склад: державний контроль передбачає функціонування спеціально уповноважених державних структур, а громадський контроль — представників громадськості (громадян, громадських об'єднань та організацій); 2) контроль ґрунтується на єдиних із державним управлінням принципах об'єктивності, гласності та систематичності; 3) наявність специфічних завдань контролю у сфері державного управління; 4) специфічне призначення контролю – функціонування заради інтересів людей та суспільства загалом [10, с. 224]. Однак, вважаємо запропонований В.Б. Авер'яновим перелік ознак контролю вельми абстрактним. За нашим поглядом, більш детально до перелічення ознак державного контролю підійшов вітчизняний фахівець О.Д. Терещук, називаючи наступні: 1) контроль являється однією із найважливіших функцій державного управління; 2) провадження контролю здійснюється усіма суб'єктами державного управління, тобто державними та недержавними (громадськими) організаціями, в межах приписів, що визначають сферу їх функціонування; 3) постійний та попереджуючий (превентивний) характер контролю у сфері державного управління; 4) наявність специфічної мети та завдань контролю; 5) можливість оперативного втручання контролюючої структури в діяльність підконтрольного суб'єкта в разі виявлення правопорушення (вказана ознака є ключовою в розрізненні категорій контролю та нагляду

у сфері державного управління); б) взаємозв'язок та взаємопов'язаність контролю як функції з іншими існуючими напрямками державного управління; 7) контроль здійснюється в чітко встановленій формі у вигляді ревізій, перевірок, обстежень, інспектувань, запитів, заслуховувань звітів, повідомлень, спостережень та рейдів (планових і позапланових) [9, с. 31].

Говорячи про державний контроль у сфері господарських відносин слід відзначити, що він володіє усіма ознаками загального державного контролю. Всі особливості державного контролю у сфері господарських відносин обумовлені його предметною специфікою. Саме тому ми зосередили основний акцент у представленій роботі на розкритті особливостей державного контролю в механізмі державного управління. При цьому, вважаємо за необхідне заострити увагу, що розбудова системи кола суб'єктів державного контролю (система органів владних повноважень), специфіка засобів та форм контрольної діяльності держави і особливий правовий статус господарюючих суб'єктів як підконтрольних об'єктів, – все диктується саме управлінськими особливостями в царині господарсько-правових відносин.

Так, Господарський кодекс України (далі ГКУ) визначає господарську діяльність як діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність (п. 1 ст. 3 ГКУ). До сфери господарських відносин законодавець відносить господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини (п.4 ст. 3 ГКУ) [12]. Під організаційно-господарськими відносинами у Кодексі розуміються відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю (п. 6. Ст. 3 ГКУ) [12]. Саме в рамках цього виду господарських відносин визначеного законодавцем знаходить свій прояв державний контроль у сфері господарських відносин. Однак, відповідний різновид господарських відносин є лише зовнішньою «оболонкою», «майданчиком» втілення державного контролю у сфері господарських відносин, предметні особливості якого знаходиться у залежності від цілей і завдань державного управління господарською цариною, що визначаються галузевою політикою держави.

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначає державний нагляд (контроль) як діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування (далі – органи державного нагляду (контролю)) в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища (п.1 ст. 1) [13].

Подібний зміст тлумачення державного контролю демонструють і праці галузевих фахівців. Зокрема, І.С. Орехова пропонує державний контроль господарської діяльності визначити як вид державної діяльності, який здійснюється уповноваженими органами виконавчої влади з метою забезпечення процесу якісного виробництва продукції, товарів, послуг для задоволення потреб інших осіб у процесі здійснення господарської діяльності шляхом спостереження і перевірки дотримання загальнообов'язкових правил у сфері здійснення суб'єктами господарювання господарської діяльності [14, с. 385]. Схоже визначення пропонує Н. В. Никитченко, яка наголошує на необхідності розуміння державного контролю у сфері господарської діяльності як організаційно-господарських правовідносин щодо створення умов ефективного господарювання у відповідності до вимог суспільного господарського порядку, які складаються між суб'єктами господарювання і

державними органами, що здійснюють контроль господарської діяльності в межах повноважень, передбачених законом, а також організаційно-господарськими договорами із суб'єктами господарювання або створеними ними громадськими організаціями, у процесі управління господарською діяльністю, яке здійснюється суб'єктами господарювання за участі органів державного контролю на основі концепції публічних послуг [15, с. 13]. Загостримо увагу на наявному плюралізмі визначенні «кордонів» державного контролю у сфері господарських відносин на рівні досліджуваної категорії, що, за нашим поглядом, пов'язано із багатозадачністю як самої управлінської діяльності держави в господарському секторі взагалі, так і її галузевому контролю зокрема.

Звертаючись до ГКУ вбачається, що п. 1 ст. 9 встановлює доволі широке визначення політики держави у сфері господарювання: «У сфері господарювання держава здійснює довгострокову (стратегічну) і поточну (тактичну) економічну і соціальну політику, спрямовану на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому» [13]. Також, ст. 10 визначаються основні напрями економічної політики, серед яких законодавець виокремлює: 1) структурно-галузева політика; 2) інвестиційна політика; 3) амортизаційна політика, 4) політика інституційних перетворень; 5) цінова політика; 6) антимонопольно-конкурентна політика; 7) бюджетна політика; 8) податкова політика; 9) грошово-кредитна політика; 10) валютна політика; 11) зовнішньоекономічна політика. Окремо згадується екологічна політика, соціальна політика захисту прав споживачів, політика заробітної плати і доходів населення, політика зайнятості, політика соціального захисту та соціального забезпечення (Детальніше див. [13]).

В той же час, ст. 19 ГКУ законодавець визначає сферу здійснення державного контролю та нагляду за господарською діяльністю суб'єктів господарювання, до якої відносить: 1) збереження та витрачання коштів і матеріальних цінностей суб'єктами господарських відносин - за станом і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності; 2) фінансових, кредитних відносин, валютного регулювання та податкових відносин - за додержанням суб'єктами господарювання кредитних зобов'язань перед державою і розрахунковою дисципліною, додержанням вимог валютного законодавства, податкової дисципліни; 3) цін і ціноутворення - з питань додержання суб'єктами господарювання державних цін на продукцію і послуги; 4) монополізму та конкуренції - з питань додержання антимонопольно-конкурентного законодавства; 5) земельних відносин - за використанням і охороною земель; водних відносин і лісового господарства - за використанням і охороною вод і лісів, відтворенням водних ресурсів і лісів; 6) виробництва і праці - за безпекою виробництва і праці, додержанням законодавства про працю; за пожежною, екологічною, санітарно-гігієнічною безпекою; за дотриманням стандартів, норм і правил, якими встановлено обов'язкові вимоги щодо умов здійснення господарської діяльності; 7) споживання - за якістю, безпечністю продукції і послуг; 8) зовнішньоекономічної діяльності - з питань технологічної, економічної, екологічної та соціальної безпеки [13]. Звертаємо увагу на схожість законодавчого визначення сфери здійснення державного контролю та нагляду за господарською діяльністю суб'єктів господарювання до вищезгаданих напрямів економічної політики, на чому ми акцентували раніше.

Висновки. Відзначимо, що незважаючи на вельми широку сферу охоплення державним контролем кола господарських відносин визначеним на законодавчому рівні, враховуючи, що так чи інакше державний контроль у сфері господарських відносин знаходить свій вираз у нормативних приписах, фактично весь перелік сфер реалізації контролюючої діяльності держави можливо звести до вимог забезпечення законності та дисципліни в ході здійснення управління державою господарською сферою шляхом здійснення перевірки, а також спостереження з метою перевірки підконтрольних об'єктів. Мінімально необхідними атрибутами для визнання державної управлінської діяльності

контролем у сфері господарських відносин, пропонуємо визначати наступні: 1) діяльність є перевіркою, а також спостереження з метою перевірки; 2) підконтрольним об'єктом виступає суб'єкт господарювання; 3) метою діяльності повинна бути спрямована на протидію, виявлення, відвернення та припинення порушень законодавчих приписів; 4) приводом для здійснення діяльності є здійснення підконтрольним об'єктом господарсько-виробничої діяльності.

Враховуючи вищенаведене, пропонуємо державний контроль у сфері господарських відносин – це управлінська діяльність уповноважених органів виконавчої влади щодо здійснення перевірки, а також спостереження з метою перевірки суб'єктів господарювання з метою протидії, виявленню, відверненню та припиненню порушень нормативно-правових приписів з боку останніх в ході здійснення ними господарсько-виробничої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лютиков П. С. Державний контроль у галузі чорної металургії в Україні: організаційно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 /416 П. С. Лютиков. Запоріжжя, 2009. 212 с.
2. Замченко А.О. Принципи нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2008. 196 с.
3. Кейзеров Н. М. Влада та авторитет. М.: Юрид. літ., 1973. 263 с.
4. Мухатаєв А.О. Правовий статус та законодавчі засади контрольних повноважень органів державної контрольної-ревізійної служби в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національна юридична академія України ім. Ярослава, Харків, 2006 195 с.
5. Адміністративне право: Підручник для серед. Юрид. навч. закладів / М. І. Єропкін, Ю. М. Козлов, А. В. Серьогін; За ред. д-ра юрид. наук, проф. М. І. Єропкина. М.: Юрид. літ., 1971. 415 с.
6. Лученко Д.В. Контрольне провадження: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національна юридична академія України ім. Ярослава, Харків, 2003 180 с.
7. Баганець В.О. Сутність і види державного контролю за господарською діяльністю. Форум права. 2014. № 2. С. 37–41.
8. Андрійко О.Ф. Контроль, як функція державного управління: зміст, види та правове регулювання. В кн. Державне управління: теорія і практика. К.: Юрінком Інтер, 1998.-С.221-231.
9. Терещук О. Д. Адміністративно-правові засади громадського контролю за правоохоронною діяльністю в Україні: теорія і практика: монографія. К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 460 с.
10. Демократичні засади державного управління та адміністративне право : монографія. К.: Юрид. думка, 2010. 496 с.
11. Гаращук В. Контроль та нагляд у державному управлінні: навч. посіб. Х.: Фоліо, 2002. 176 с.
12. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради. 2003, № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144.
13. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 № 877-V. // Відомості Верховної Ради України. 2007. № 29. Ст.389.
14. Орехова І.С. До питання про визначення поняття державного контролю господарської діяльності. Актуальні проблеми держави і права. 2009 р. С. 384-389.
15. Нікітченко Н.В. Правове регулювання державного контролю у сфері господарської діяльності: Автореф... дис.докт.юр.наук. Київ.: 2015. 6 с.